

16 ta' Ġunju, 1994

Imhallee:-

Onor. Joseph Said Pullicino B.A., (Hons) LL.D.

**Joseph Aquilina Ekonomu ta' Monsinjur Arcisqof, Amministratur
tal-Beni ta' l-Entijiet Religjużi Djoċesani kollha ta' Malta għan-nom u
fl-interess il-Venerandu Monasteru ta' Sant' Ursula l-Belt Valletta**

versus

Edgar Ellul

**Enfitewsi - Ċens - Canone - Hlas ta' - Obligazzjonijiet
Assunti mis-Subenfitewta - Subenfitewta - Rikonoxximent -
Solidarjetà f'Enfitewsi - Indivisibilità f'Enfitewsi - Att XXVII
tal-1976 - Dritt Transitorju - Azzjoni għall-Hlas taċ-Ċens -
Preskrizzjoni - Azzjoni Perenta - Art. 2156 (a) tal-Kodiċi Ċivili**

L-attur fittex għal arretrati ta' ċens u ta' lawdemju. L-azzjoni giet diretta kontra s-subenfitewta għal obligazzjonijiet dovuti mill-enfitewta. Gie eċċepit oltre l-preskrizzjoni kwinkwennali illi l-konvenut ma kellux relazzjoni guriidika.

Il-kwistjoni irrisolviet ruhha sa fejn l-obbligazzjonijiet assunti mill-enfitewta huma trasmessi lis-subdirettarju.

Il-Qorti ta' l-Appell irriteriet illi l-hlas tal-kanone jiggrava fuq il-proprjetà u li l-proprjetà hi l-garanzija tal-pagament tiegħu u tagħmel tajjeb għalih versu d-direttarju. Dan ifisser illi s-subenfitewta sew jekk mhux rikonoxxut mid-direttarju u aktar u aktar jekk hu rikonoxxut hu obligat li jagħmel tajjeb bil-proprjetà, għall-hlas taċ-ċens. Hu wkoll obligat li josserva l-adempiment ta' daww il-klawnsoli tal-konċessjoni enfitewtika originali li jimponu kondizzjonijiet fuq iċ-ċenswalista favur id-direttarju bħala parti mill-konsiderazzjonijiet tal-ghoti tal-konċessjoni. Dawn huma kondizzjonijiet li bħaċ-ċens jiggravaw il-proprjetà u jikkondizzjonaw it-tgawdija tagħha mill-enfitewta u s-successuri tiegħu. Jispetta lis-subenfitewta li jivverifika sewwa l-provenjenza tal-proprjetà li kien intenzjonat jieh u b'enfitewsi temporanja u jaċċerta ruhu mill-kondizzjonijiet li kellu jissodisfa lid-direttarju skond ma jkun gie minnu impost fil-konċessjoni originali. Jekk ma jagħmilx hekk, dan huwa a riskju tas-subdirettarju: l-inadempjenza jew in-nonkuranza tiegħu bl-ebda mod ma tista' tippregudika d-drittijiet tad-direttarju, lanqas ma jista' s-subenfitewta jeżonora ruhu mill-obbligu minnu assunt semplicement billi jsostni illi min ikkonċedielu l-proprjetà ma imponiex fuqu daww il-kundizzjonijiet

li d-direttarju kien originarjament impona. Jibqa' dejjem direttament responsabbli versu d-direttarju għall-adempiment ta' dawn l-obbligi salv li f'ċerti każi jista' hu jkollu dritt ta' regress kontra min ikun ikkonċedielu l-proprjetà.

Riflessjonijiet tal-Qorti dwar is-solidarjetà u l-indivizibilità ta' l-obbligazzjonijiet assunti mill-enfitewta fid-dawl ta' l-emendi introdotti ATT XXVII tal-1976. Din il-Liġi obligat lid-direttarju li jirrikonoxxi direttament lis-subenfitewta u aboliet s-solidarjetà u l-indivizibilità taċ-ċens prattikament għal kollox.

Il-Qorti ta' l-Appell għalhekk sabet illi ċerti klawnsoli ta' pagament ma kinux applikabbli għall-konvenut fosthom l-awment fiċ-ċens pretiż mill-attur li ma kinux validi u effikaċi fil-konfront tal-konvenut. Ma kien hemm imkien fil-kuntratt ikkontemplata 2-zieda awtomatika kif ippretenda l-attur.

Il-kulturi ta' l-istudju tal-Prinċipju Ġenerali tad-Dritt u speċifikament tad-Dritt transitorju japprezzaw ir-riserva li għamlet il-Qorti ta' l-Appell dwar il-validità ta' ċerti klawnsoli tal-kuntratt taht eżami.

Is-sentenza ta' l-ewwel Qorti giet irrisformata fis-sens illi t-talbiet ġew ridotti in kwantu effikaċi kontra l-konvenut u dawn ukoll parzjalment milqugħa in kwantu l-azzjoni perenta bid-dekors taż-żmien.

Il-Qorti:-

Rat it-talba ta' l-attur *nomine* li biha talab li l-konvenut jigi kkundannat iħallas is-somma ta' mija u sittin lira Maltija (Lm160) kwantu għal Lm150 ammont ta' ċens dovut fuq il-*garage* AB fi Grant Mansions, Triq il-Mahsel, San Tumas, Marsaskala għall-perjodu mis-17 ta' Ottubru, 1978 sas-16 ta' Ottubru, 1993 u kwantu għal Lm10 ammont ta' lawdemju dovut fuq l-akkwist li għamel fil-31 ta' Awissu, 1978 in atti Nutar Dottor George

Bonello Du Puis (Dokument AA) (ara ittri tat-23 ta' April, 1982; 3 ta' Mejju, 1982; 18 ta' Novembru, 1987 u l-kuntratt originarju ta' l-24 ta' Frar, 1976 in atti Nutar Dr. Francis Micallef li qed jigu mmarkati Dokumenti BB sa EE;

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut li biha eċċepixxa:

"1. Il-preskrizzjoni kwinkwennali *ai termini* ta' l-Artiklu 2156 (a) tal-Kodiċi Ċivili (Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta) sa fejn applikabbli;

2. Illi huwa ma ghandu ebda relazzjoni ġuridika ma' l-attur *nomine*,

3. Illi f'kull kaz l-azzjoni attriċi hija nsostenibbli għaliex ma jeżisti ebda att illi jistipula li huwa ghandu jhallas l-ammont rikjest lill-attur u jekk fl-att originarju hu stipulat illi ebda ċessjoni futura ta' porzjon mill-art in kwistjoni ma kellha tigi ċeduta għal ċens annwu li jkun inqas minn Lm10, l-attur keġlu azzjonijiet ohra għad-dispożizzjoni tiegħu u mhux dik odjerna;

4. Illi huwa hallas iċ-ċens f'dawn l-ahħar snin lill-ċertu Joseph Gambin ta' 6, St. Nicholas Street, Sliema u għalhekk jirriserva d-dritt li jikkjamah fil-kawża;

Salv eċċezzjonijiet ulterjuri."

Rat is-sentenza tal-Qorti Ċivili tal-Maġistrati (Malta) ta' l-24 ta' Mejju, 1993, li biha ċaħdet l-eċċezzjonijiet tal-konvenut u laqgħet it-talba attriċi, bl-ispejjeż;

Rat in-nota tal-konvenut tas-27 ta' Mejju 1993 li biha interpona appell minnha quddiem din il-qorti;

Rat il-petizzjoni ta' l-istess konvenut appellant li hekk iddeduċa l-aggravju tiegħu:

“L-ewwelnett l-obbligazzjonijiet ta' l-esponent huma naxxenti biss mill-att ta' akkwist tiegħu li ma mponilux il-hlasijiet li qed jigu mitluba mill-attur f'din il-kawża. Kif jidher ċar mid-deposizzjoni tax-xhud li pproduċa, huwa adempixxa dan l-obbligu ma' min għandu relazzjoni ġuridika skrupolożament. Jekk min ittrasferilu naqas li jimponilu xi kundizzjoni li kienet giet imposta fl-att ta' trasferiment originali in atti Dottor F. Micallef (24.2.67) dan ċertament mhux tort tiegħu u għandu jirrispondi għalih din il-persuna u mhux l-esponent;

In kwantu mbagħad għall-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni kwinkwennali d-dekorrimment tal-perjodu preskrittiv johroġ ċar mill-atti tal-kawża, senjatament dawk id-dokumenti stess prodotti mill-attur. Il-Qorti tal-Maġistrati skartat b'leggerezza din l-eċċezzjoni għax qalet li l-atteġjament ta' l-esponent ma kienx ta' persuna li trid tipprevalixxi ruhha mill-preskrizzjoni. Dan hu ċertament kuncett ġuridiku inesistenti għaliex fejn jirrigwardja l-preskrizzjoni *una volta* ppruvata mill-atti, kellha tkun fuq l-attur l-inkombenza li jipprova l-interruzzjoni ta' l-istess jew inkella jipprevalixxi ruħu mill-artiklu speċifiku tal-Kodiċi Ċivili illi jtella' l-kovenut biex jixhed dwar jekk l-ammont hux dovut, haġa li l-attur ma għamilx waqt il-ġbir tal-provi;”

L-attur nomine appellat, jikkontesta dan l-aggravju hekk:

“(a) kien dmir preċiż tiegħu li qabel jixtri jagħmel ir-riċerki neċessarji li mhux soltu jkun limitati biss għall-persuna tal-bejjiegh imma normalment wiehed jistenna li l-kompratur jew min ikun qed jippatroċinah “jitla aktar ‘il fuq” sabiex jistabilixxi

l-korrettezza tat-titolu li se jkun jakkwista. Li r-riċerki ma sarux kif kellhom isiru jirrizulta mix-xhieda ta' Joseph Gambin prodott mill-istess appellant;

(b) kwantu għall-preskrizzjoni, l-appellant naqas li jsostniha wara li l-esponenti esebixxa l-korrispondenza skambjata mal-konsulenti ta' l-istess appellant li, fiha nfisha, timplika atteggjament kuntrarju għall-preskrizzjoni bhal ma hi l-ittra tat-3 ta' Mejju 1982 li tghid li legalment l-attur seta' kellu raġun izda moralment le;"

Rat l-atti kollha tal-kawża u d-dokumenti esibiti;

Semgħat il-trattazzjoni;

Rat il-verbal tad-9 ta' Mejju, 1994 li bih il-kawża thalliet għallum għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Il-Qorti tqis l-ewwel aggravju ta' l-appellant illi hu dejjem adempixxa l-obbligi tiegħu naxxenti mill-kuntratt ta' enfiġewsi temporanja fil-konfront tal-persuna li minn għandha ottjena l-konċessjoni u li magħha biss hu jippretendi li għandu relazzjoni ġuridika. Hu jissottometti wkoll illi jekk min ittrasferielu l-art naqas li jimponielu xi kondizzjoni originali li kienet giet imposta fuq l-art li bih giet konċessa fl-ewwel lok l-art in enfiġewsi, dana ma kellux jirrispondi għaliha imma min ikkonċedielu l-art;

L-appellant għastment jirribadixxi li dawn il-proposizzjonijiet ma humiex fil-każ in ezami korretti. Hu risaput illi l-hlas tal-kanone jiggrava fuq il-proprjetà u li l-proprjetà hi l-garanzija tal-

pagament tieghu u taghmel tajjeb ghalih versu d-direttarju. Dan ifisser illi s-sub-enfitewta sew jekk mhux rikonoxxut mid-direttarju u aktar u aktar jekk hu hekk rikonoxxut hu obligat li jaghmel tajjeb bil-proprjetà ghall-hlas tač-čens. Kif hu wkoll obligat li josserva l-adempiment ta' dawk il-klawnsoli tal-končessjoni enfitewtika **originali** li jimponu kondizzjonijiet juq ič-čenswalista favur id-direttarju bhala parti mill-konsiderazzjoni tal-ghoti tal-končessjoni. Dawn huma kondizzjonijiet li, bhač-čens, jiggravaw il-proprjetà u jikkondizzjonaw it-tgawdija taghha mill-enfitewta u s-suččessuri tieghu fit-titolu. Kien allura jispetta lis-sub-enfitewta li jivverifika sewwa l-provenjenza tal-proprjetà li kien intenzjonat li jiehu b'enfitewsi temporanja u jaččerta ruhu anke mill-kondizzjonijiet li kellu jissodisfa lid-direttarju skond ma jkun gie minnu impost fil-končessjoni **originali**. Ma jaghmilx hekk riskju tieghu. Hu ovvju li l-inadempjenza jew in-non-kuranza tieghu bl-ebda mod ma tista' tippreğudika d-drittijiet tad-direttarju, kif lanqas ma jista' s-sub-enfitewta jezonora ruhu mill-obligu minnu assunt semplicement billi jsostni illi min ikkončedielu l-proprjetà ma imponiex fuqu dawk il-kondizzjonijiet li d-direttarju kien originarjament impona. Jibqa' dejjem direttament responsabbli versu d-direttarju ghal-adempiment ta' dawn l-obbligi salv li f'čerti kaži jista' hu jkollu dritt ta' ridress kontra min ikun ikkončedielu l-proprjetà. Is-sottomissjonijiet ta' l-appellant huma f'dan ir-rigward insostenibbili;

Hi però ghall-kuntrarju sostenibbili u ben fondata fil-ligi s-sottomissjoni tieghu illi "ma jeżisti ebda att illi jistipula li huwa ghandu jhallas l-ammont rikjest mill-attur *nomine*". L-attur *nomine* qed jirreklama minn ghand il-konvenut is-somma ta' Lm150 ghall-15-il sena čens arretrat bir-rata ta' Lm10 fis-sena ghaž-zmien mis-17 ta' Ottubru 1978 sas-16 ta' Ottubru 1993. Hu

jibbaża l-pretensjoni tiegħu - u dan ikkonfermat ukoll mill-korrispondenza minnu eżebita - fuq il-klawsola 8 tal-konċessjoni enfitewtika originali tal-24 ta' Frar, 1967 in atti Nutar Dottor Francis Micallef. Sewwa li tigi riportata din il-klawsola "verbatim" billi hu fuq l-interpretazzjoni tagħha li hi bbazata t-talba attriċi kkontesta mill-konvenut appellant:

"The grantor binds himself to release from the obligations of solidarity and indivisibility of the payment of the groundrent any sub-emphyteuta or assignee (kif hu indubbjament l-appellant) within one month from the time he is requested to do so by the interested party provided that there exists on the said plot so released buildings and/or other permanent structures having value sufficient to ensure the payment of the groundrent imposed thereon; and provided that in each particular case the groundrent burthening such plot exceeds ten pounds (£10);"

Il-Qorti tagħmel is-segwenti konsiderazzjonijiet:

1. Ma tistax tifhem bl-liema akrobazija mentali wiehed jiġi jikkonkludi illi din il-klawsola tipprovdi għal xi awment ta' ċens favur id-direttarju;

Tali awment la tipprovdi għalih implicitament u wisq anqas esplicitament. Ma tistax tifhem kif kulhadd inkluża l-ewwel Qorti fehmem mod iehor kontra l-miktub u kontra l-ispiritu tal-miktub. Hu ċar illi l-klawsola timporta biss obbligazzjoni da parti tad-direttarju - l-attur *nomine* - li jehles mill-obbligu tas-solidarjetà u l-indivizibilità taċ-ċnus tas-subenfitewta jekk jiġi hekk mitlub li jagħmel min persuna interessata. Din l-obbligazzjoni tavvera ruhha biss jekk jokkorru żewġ kondizzjonijiet: - (a) li jkun hemm benefikati strutturali biżżejjed biex jiggarrantixxu l-pagament taċ-

ċens impost fuq il-parti trasferita; u (b) li f'kull każ partikolari iċ-ċens **gravanti** il-plot ikun jeċċedi l-Lm10. Hu ċar li s-sanzjoni jekk tkun nieqsa xi waħda minn dawn il-kondizzjonijiet setgħet tkun biss li d-direttarju ma jkunx **obligat** li jehles lis-subenfitewta mis-solidarjetà u l-indivizibilità ta' iċ-ċens. Ċertament ma hijiex li s-sub-enfitewta jista' jiġi mgħiegħel jikkonferma ma' dak stipulat fil-kondizzjonijiet msemmija u cioè li jiġi **forzat** li jibni l-benefikati strutturali ndikat fil-kuntratt jew li jiġi **forzat** - kif qed jippretendi l-attur *nomine* - li jhallas u cioè li jiġi awmentat iċ-ċens għall-aktar minn Lm10 minn dak li jkun kalkolat li hu dovut fuq l-art trasferita pro rata miċ-ċens originali impost;

Imkien fil-kuntratt ma hemm ikkontemplat iż-żieda awtomatika fiċ-ċens kif qed jippretendi l-attur *nomine*, minn imkien ma tohroġ li hekk kienet l-intenzjoni tal-kontraenti u mhux leċitu f'dawn iċ-ċirkostanzi li wiehed jipprova jislet obligazzjoni fejn il-kuntratt hu ċar u ma jippermetti jew ma jehtieg l-ebda interpretazzjoni;

Hu ċar ukoll il-movent wara l-htiega li tiġi nserita klawwsola simili fil-kuntratt u x'kien ir-*"ratio"* tagħha. Il-kuntratt gie pubblikat fil-1968 u kien jimporta l-ghoti b'titolu ta' ċens temporanju ta' territorju estensiv ta' proprjetà koperta fi pjan regolatur. L-art kienet ovvjament qed tiġi konċessa għal spekulazzjoni edilizja u dan jidher ċar mit-termini tal-kuntratt innifsu. Kien jipprospetta l-ispartizzjoni tat-territorju fi plots għall-bini u l-konċessjoni tagħha b'titolu ta' sub-enfitewsi lil terzi. Kien għalhekk vantaġġjuż għall-enfitewta u aktar u aktar għas-sub-enfitewta - u anzi kien konduċenti għal negozju tajjeb u nadif - illi jiġu eżentati kemm jista' jkun mis-solidarjetà u indivizibilità ta' iċ-ċens fuq it-territorju shiħ meta jsiru s-sub-konċessjonijiet;

Dana fi zmien meta tali ezenzjoni kienet ghadha fakoltattiva ghad-direttarju u setghet tinghata biss bil-kunsens u bi ftehim mieghu. Jigifieri qabel ma dahal fis-sehh l-Art. XXVII tal-1976 li obbliga lid-direttarju li jirrikonoxxi direttament lis-sub-enfitewta u abolixxa s-solidarjeta' u l-indivizibilita' ta'-cens prattikament ghal kollox. Mill-banda l-oħra d-direttarju kellu kull interess li c'-cens ma jigix frazzjonat b'mod ecċesiv u rrizorju u kien ghalhekk li ġie kkonkordat fl-interess tal-kontraenti illi r-rikonoxximent mid-direttarju seta' jigi rrifjutat jekk ir-rata ta'-cens fuq l-art li tagħha jkun qed jigi mitlub ir-rikonoxximent dirett mid-direttarju ma jkunx jeċċedi l-Lm10. Dan bl-ebda mod ma jista' jigi interpretat li jfisser li kull rata ta' cens inferjuri għall-Lm10 kellha tigi "*ex contractu*" awmentata għall-Lm10 jew iżjed. Il-kontraenti dan ma kitbuhx u ma ftehmuhx;

Tibqa' miftuha l-kwistjoni jekk il-klawsola 8 kif ġiet riportata fuq baqghetx valida fil-liġi wara li ġie fis-sehh l-Att XXVII ta' l-1976 fuq iċċitat. Jigifieri jekk id-direttarju jistax jirrifjuta li jirrikonoxxi direttament lis-subenfitewta li jkollu rata ta' cens anqas mill-Lm10 stabbilita fil-kuntratt;

Dan in vista ta' l-Artikolu 1499 (e) tal-Kap. 16 li jipprovdi li ċerti klawsoli għandhom jigu mharsa fil-kazijiet kollha u "kull ftehim kontra għalihom ikun minghajr effett". Dan l-aspett tal-kwistjoni qed jibqa' impregudikat in kwantu ma jinvestix direttament il-meritu tal-Kawża kif proposta u t-talbiet attriċi;

Mill-premess il-Qorti tikkonkludi illi l-attur *nomine* ma għandu l-ebda dritt li jirreklama minn għand il-konvenut iż-żieda fiċ-ċens impost fuq il-*garage* imsemmi fl-Avizz li kien jammonta għall-28 ċenteżmu 7 milleżmi fis-sena - li hi r-rata originali ta'-cens *pro rata* - u dan għal Lm10 fis-sena. Għal kull buon fini jigi

ddikjarat illi ma ngiebet l-ebda prova illi l-attur *nomine* gie mitlub biex jehles lill-konvenut mill-obbligazzjonijiet ta' solidarjeta u indivizibilita fil-hlas tač-čens kif stipulat fl-istess artikolu 8 fuq citat. Ič-čens gravanti l-art končessa lill-konvenut skond il-končessjoni originali u li hi dovuta lill-attur *nomine* hu ghalekk l-ammont fuq indikat ta' 28 čentežmu 7 milležmi (28c7) fis-sena;

Dan stabbilit jibqa x'jigi dečiz l-eččezzjoni ta' preskrizzjoni moghtija mill-konvenut a tenur tas-subinčiz (a) ta' l-Artikolu 2156 tal-Kodiči Čivili. L-ewwel Qorti čahdet din l-eččezzjoni fuq din il-konsiderazzjoni zbaljata;

"Il konvenut ma gab l-ebda prova in sostenn ta' din l-eččezzjoni tieghu u ghalhekk din ma tistax tinghad li giet ipprovata;"

Il-konvenut li ječčepixxi l-preskrizzjoni estintiva ta' l-azzjoni ma jehtieglu jipprova xejn hlief li l-preskrizzjoni eččepita hi dik li tapplika ghall-kaž u li ddekorra t-terminu preskrittiv. Dan stabbilit, sta ghall-attur kreditur li jaghzel it-triq kif irid jiddefendi ruhu kontra din l-eččezzjoni bil-mezzi li taghtih il-ligi. Hu l-attur li jrid jipprova s-sospensjoni jew l-interruzzjoni tal-perjodu preskrittiv jew l-ammissjoni tal-kreditu mill-konvenut jew alternattivament li jsejjahlu ghall-gurament dečizorju;

Minn dan kollu l-attur ma ghamel xejn u allura tirrižulta sostenibbli l-eččezzjoni tal-preskrizzjoni moghtija;

Mill-banda l-ohra l-Qorti ma ssegwix ir-rağunament ta' l-ewwel Qorti:

“li d-dokumenti esibiti (korrispondenza u kuntratti) u mhix-xhieda prodotti jirrizulta li l-aġir tal-konvenut ma kienx kompatibbli ma’ wiehed li jrid jipprevalixxi ruhu mill-preskrizzjoni”;

Konsiderazzjoni din għal kollox estraneja għas-sistema ġuridiku nostran li ma jippermetti l-ebda indaġini simili f’materja ta’ preskrizzjoni u għall-kuntrarju jistabbilixxi proċeduri preċiżi kif din l-eċċezzjoni qed tiġi għalhekk milqugħa bil-konsegwenza illi l-ammont dovut mill-konvenut lill-attur hu dak għall-iskadenzi tal-hames snin qabel l-ittra uffiċjali tad-29 ta’ Ottubru, 1992 ċjoè għas-snin 1987-1992. L-ammont ta’ ċens fis-sena kif fuq ingħad ta’ 28c7m u għal hames snin iġġib is-somma dovuta għal Lm1.20c35m. It-talba għaċ-ċens anterjuri għal dan il-perjodu qed tiġi ddikjarata preskritta;

Għal dawn il-motivi l-Qorti tiddeċidi l-kawża billi tilqa’ l-appell interpost mill-konvenut u l-eċċezzjonijiet minnu mogħtija u tirriforma s-sentenza appellata billi tikkundanna lill-konvenut iħallas lill-attur *nomine* a saldu ta’ l-ammont minnu pretiż f’ċens arretrat is-somma ta’ Lm1.20c3m u dana għal hames snin ċens bejn l-1987 u l-1992 bir-rata ta’ 28c7m u tiddikjara l-azzjoni għall-ħlas taċ-ċens gravanti l-fond imsemmit fiċ-ċitazzjoni qabel l-1987 perenta a tenur ta’ l-Artikolu 2156 subinċiz (a) tal-Kap. 16;

L-ispejjeż taż-żewġ istanzi jithallsu mill-attur *nomine*.
